

СЛОВНИКИ у ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ

Виконала:
студентка 2 курсу
психолого-педагогічного
факультету
групи СП-28
Довгаленко Тетяна

У Максима Рильського є вірш "Мова" в якому читаємо:

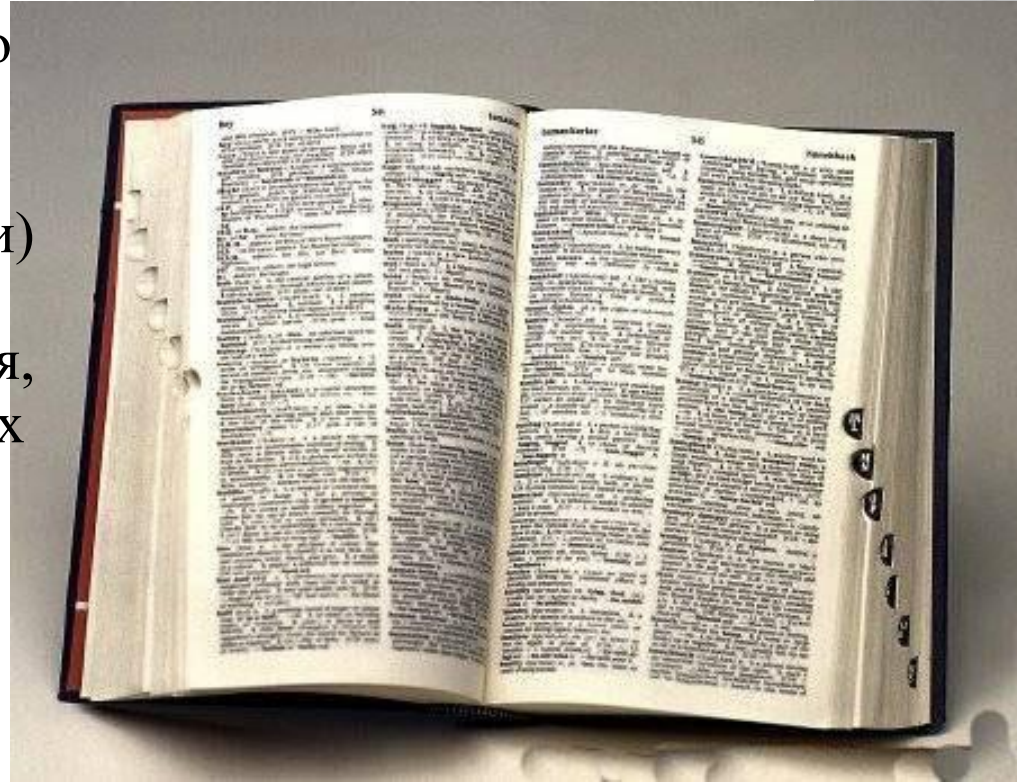
*Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч у Грінченка й Даля,
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтеся доглядать свій сад.*

До цих порад треба дослухатися всім, хто хоче підвищити особисту культуру мовлення через засвоєння якомога більшої частини загальнонародного словника літературної мови. У сучасній українській літературній мові є розділ мовознавства, що розробляє теорію укладання словників.

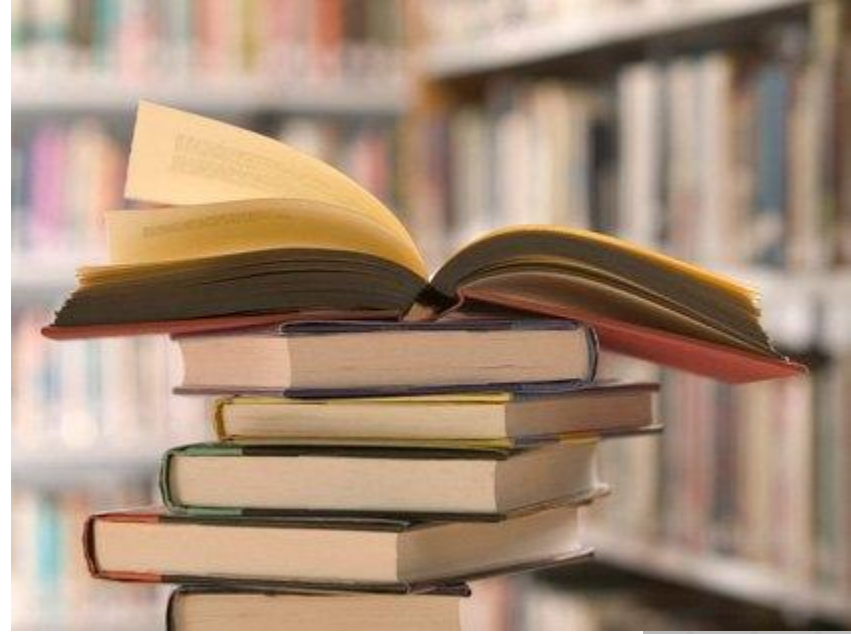
◎ **Словник** – довідкова книга, яка містить зібрання слів (чи морфем, словосполучень, ідіом і т.д.), розташованих по визначеному принципу, і яка дає відомості про їхні значення, вживання, походження, переклад на іншу мову і т.п. (лінгвістичні словники) чи інформацію про поняття і предмети, ними що позначаються, про діячів у яких-небудь областях науки, культури й ін. (Новий енциклопедичний словник. М., 2000).

◎ **Словник** – зібрання слів (переважно за абеткою), стійких висловлювань з поясненнями, тлумаченнями чи з перекладом на іншу мову (Ожогов С. І. і Шведова Н. Ю. Тлумачний словник російської мови).

Словники відіграють велику роль у сучасній культурі, у них відбиваються знання, накопичені суспільством протягом століть. Вони служать цілям опису і нормалізації мови, сприяють підвищенню правильності і виразності мови його носіїв. Особливо важливе місце посідають словники у житті сучасної людини. Чим далі рухається людство у різних сферах, тим більше з'являються нові терміни. Для прикладу достатньо тільки згадати такі слова з сучасної людської галузі як Інтернет: “сервер”, “трафік”, “мова запитів”, “хіти”, “хости” тощо. Без використання сучасного словника ком’ютерного адміністратора важко з’ясувати про що йдеться.

Особливо важливе місце посідають словники у тих професіях, де є багато іншомовних запозичень. Для прикладу: медицина, юриспруденція, точні науки. Без знання термінології просто неможливо діяти, розуміти хід бесіди тощо.

Для професій, де слово є основним знаряддям праці (філологія, журналістика, письменницька та літературна діяльність, радіо і телебачення), правильне використання слів та словосполучень, зворотів є вкрай необхідним завданням, інакше в цих сферах краще не працювати, оскільки представники цих професій є носіями мовної культури.

Словники не тільки дозволяють краще зрозуміти складні терміни та напрямки їх застосування, тлумачать значення слів інших мов, але й дозволяють дотримуватися основних законів логіки, серед яких є закон тотожності.

Г.Г. КИСІЛЬ, О.Ф. ЧОРНОГУЗ

ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ МЕДИКІВ

РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

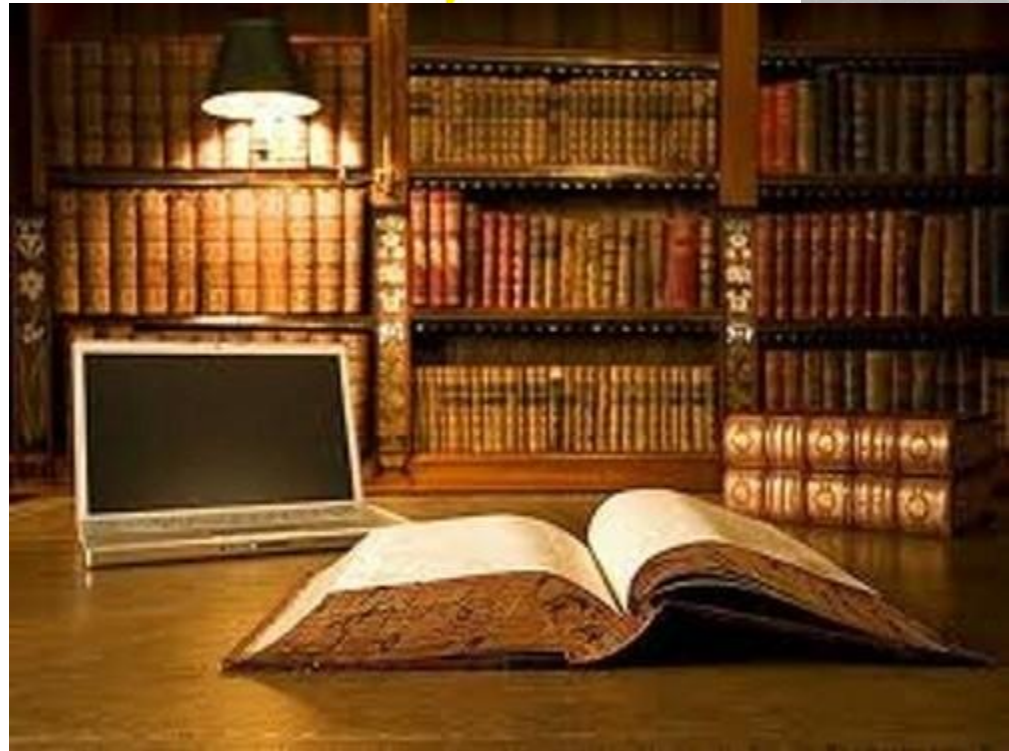
А
Я

- ◎ Тобто, знаючи точно визначення того чи іншого поняття (терміна) людина легко може порозумітися з іншою людиною, яка знає значення цього слова. І навпаки, не знаючи визначення конкретного терміну, або розгляд одного і того ж слова з використанням різних значень (різних областей використання) може призвести до непорозумінь, хибності міркування. Також словники велике значення відіграють в систематизації та класифікації словесного багатоманіття сучасної людини. Так, в перекладацькій справі одне і те ж слово може перекладатися, в залежності від ситуації, по-різному, або знання слів-синонімів робить переклад більш художнім та цікавим для сприйняття.

Більшість словників (не тільки вузькоспеціалізованих для системних адміністраторів та перекладачів) переведені в електронні форми. Так, можна швидко знайти відомості по конкретному історичному персонажу, переглянути його фотографію чи навіть почути запис його голосу тощо. Мультимедійні словники, які сьогодні все більше і більше оточують сучасну людину економлять час і місце. Сучасний комп'ютер тепер легко може вміщувати у собі не один десяток Бібліотек імені Т.Шевченка, при чому пошук потрібної інформації настільки швидкий, що років 10-20 тому ці темпи видавалися б фантастикою. Сучасна людина ніяк не може обійтися без словників. Якщо вона позбавляє себе цього джерела знань, вона одразу ж приречена бути відкинутою на задвірки мовного суржика, професійної некомпетентності, кар'єрного занепаду та деградації.

ТИПИ СЛОВНИКІВ

Залежно від призначення словники поділяються на два типи:

- енциклопедичні
- лінгвістичні

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ СЛОВНИКИ

подають стисло характеристику предметів, явищ, історичних подій, видатних політичних діячів, провідних вчених, діячів культури, різних понять, що позначаються тими чи іншими словами. Вони вносять до реєстру здебільшого тільки іменники та іменникові словосполучення, не дають власне мовних ознак реєстрових слів, широко наводять власні назви. З-поміж енциклопедичних словників виділяють загальні, що розраховані на подання найширшої інформації, і спеціальні (галузеві) енциклопедії (медична, сільськогосподарська, педагогіка кібернетики тощо).

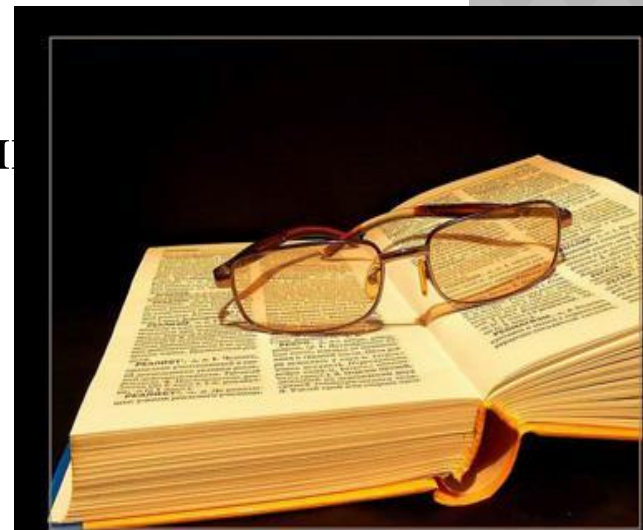
-
- A map of Ukraine is shown in the background, colored in shades of blue and yellow. The text is overlaid on a semi-transparent white box.
- ⊙ У лінгвістичних словниках по-різному пояснюються слова: з погляду властивого їм лексичного значення, походження, правопису, наголошування тощо.
  - ⊙ Лінгвістичні словники можуть бути одномовними, двомовними, багатомовними.

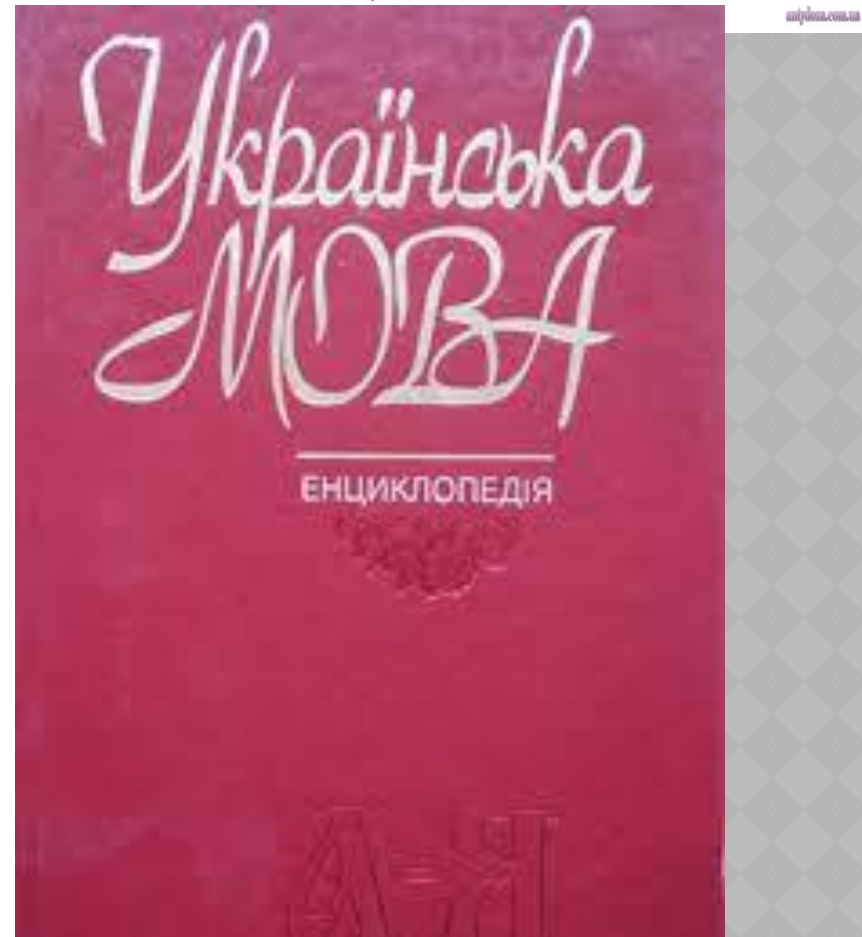
Основним типом лінгвістичних словників є одномовні, в яких у певному аспекті розкриваються особливості слів. Вони поділяються на окремі різновиди словників: тлумачні, орфоепічні, орфографічні, етимологічні, історичні, словники іншомовних слів, термінологічні, фразеологічні, частотні, інверсійні, словники мови окремих письменників, словники конкретних лексичних груп (антонімів, синонімів, паронімів, омонімів, перифраз), словотвірні, морфемні тощо.

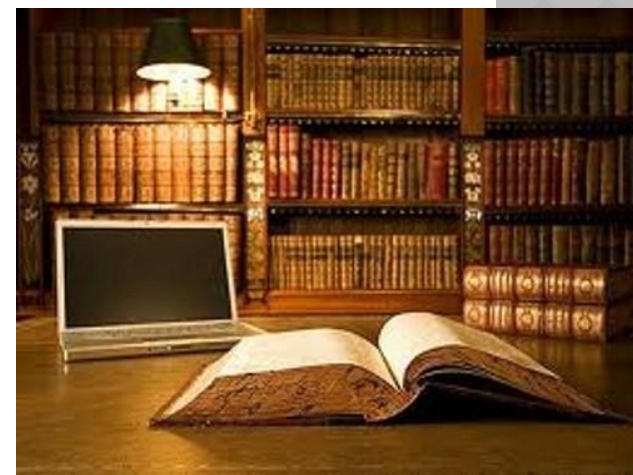
Двомовні чи багатомовні - це перекладні словники. У них подано переклад слів з однієї мови на іншу. Найповнішими двомовними (їх переважна більшість) належать: "Русско-украинский словарь" у 3-ох томах (1968), в якому перекладено українською мовою близько 120 тисяч російських слів; "Українсько-російський словник" у 6-й томах: "Українсько-російський словник" (Уклад.: Г. П. Іжакевич та інші, 1999); "Російсько-український словник мовлення ділового мовлення" С.В. Шевчук (3-є вид. - 2010); "Русско-украинский словарь" Д. І. Ганича, І.С. Олійника (1976, для потреб середньої школи); "Польсько-український словник" за ред. Л. Л. Гумецької (1958, 1960); "Українсько-англійський словник" Ю.С. Жлуктенка, 2-е вид. (1987) та інші.

Важливу роль виконують галузеві (спеціальні) енциклопедичні словники, що систематизують знання певної галузі науки, техніки, наприклад: "Енциклопедія кібернетики" в 2-х томах, видана Головною редакцією УРЕ 1973 р.; "Українська мова". Енциклопедія (2000, 2004) - перше видання, в якому на основі досягнення сучасного мовознавства в досить повній, систематизованій і водночас стислій та доступній формі подано відомості про українську мову та українське мовознавство.

- ◎ Словник мови HTML полегшує написання web-сторінок, більше того, даний словник, як і ряд інших, може бути представлений у електронному вигляді, тому можна просто використовувати цілі заготовки (шаблони) даного словника і включати їх до своєї роботи. Це економить і час і сили людині, яка займається подібною справою.

- Вершиною словникарства є тлумачні словники, які достатньо повно подають лексико-фразеологічний склад мови з поясненням прямого й переносного значення, граматичних та стилістичних особливостей, наводять зразки вживання слова.

Першим і найповнішим тлумачними словником української мови є одинадцятитомний "Словник української мови" (1970-1980 рр.), реєстр якого містить понад 135 тисяч слів. Його укладено науковими співробітниками Інституту мовознавства імені О. Потебні АН України. У 2001 році вийшов "Великий тлумачний словник сучасної української мови" (укладач і головний редактор В.Т. Бусел), що містить близько

170 тисяч слів та словосполучень, зокрема й ті, що увійшли в українську літературну мову протягом останнього десятиліття. У ньому об'єднано академічну повноту мовної лексики з лаконічною формою однотомного видання. Спеціально для учнів видано "Короткий тлумачний словник української мови" (1978) за редакцією Л. Л. Гумецької.

- Орфографічні словники подають нормативне написання слів і їх граматичних форм відповідно до чинного правопису. Найновішим в українській лексикографії є "Орфографічний словник української мови" С. Головащука, М. Пещак, В. Русанівського, О. Тараненка (близько 120 тисяч слів), створений на основі 4-го видання "Українського правопису" (К., 1993). Цей словник відображає сучасний стан розвитку всіх сфер літературної мови, фіксуючи й найновіші запозичення.

У 2003 році вийшов "Великий зведений орфографічний словник української лексики" (Укладач і головний редактор В.Т. Бусел), що враховує лексичний матеріал, представлений у майже всіх орфографічних, тлумачних, енциклопедичних, термінологічних, фахових, галузевих словниках, виданих в Україні у другій половині ХХ - у перші роки ХХІ століть.

⦿ В останні десятиліття з'являються видання спеціалізованих орфографічних довідників, розрахованих на задоволення професійних потреб певних категорій працівників: "Довідник з українського правопису" А. Бурячка, Л. Паламарчука, В. Русанівського, Н. Тоцької(1964, 3-є вид.-1984), "Словник-довідник з правопису" (1979), "Словник-довідник з правопису та слововживання" (1989) С. Головащука.

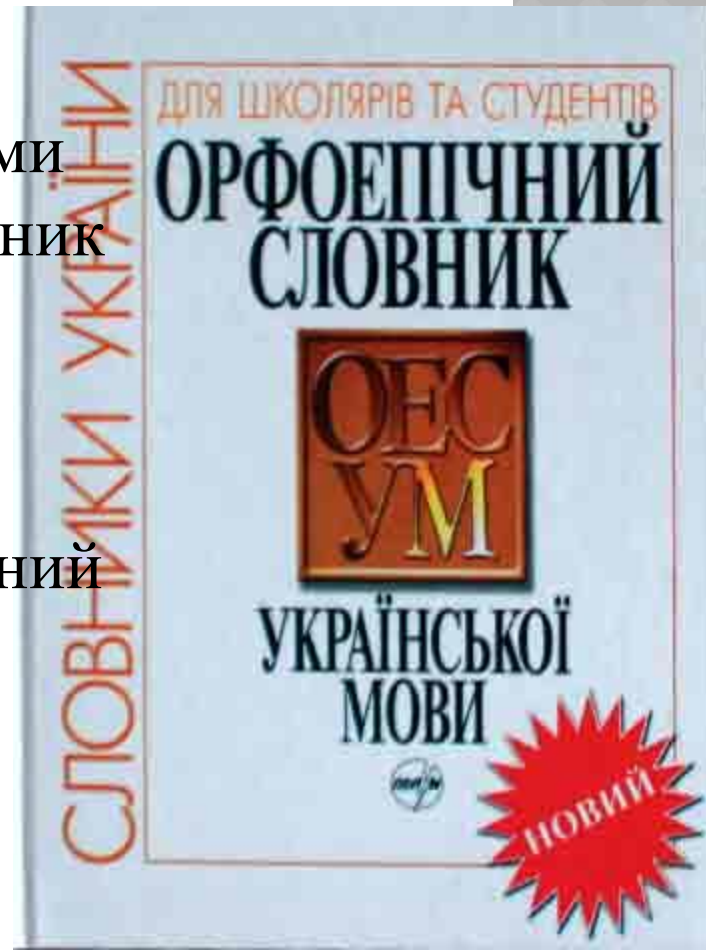
⦿ Видано кілька Орфографічних словників, спеціально призначених для учнів: "Орфографічний словник для 4-10 класів" (1981, 8-е вид.-1990), "Орфографічний словник. Посібник для учнів початкових класів середньої школи" М.Ф. Стефанцева.

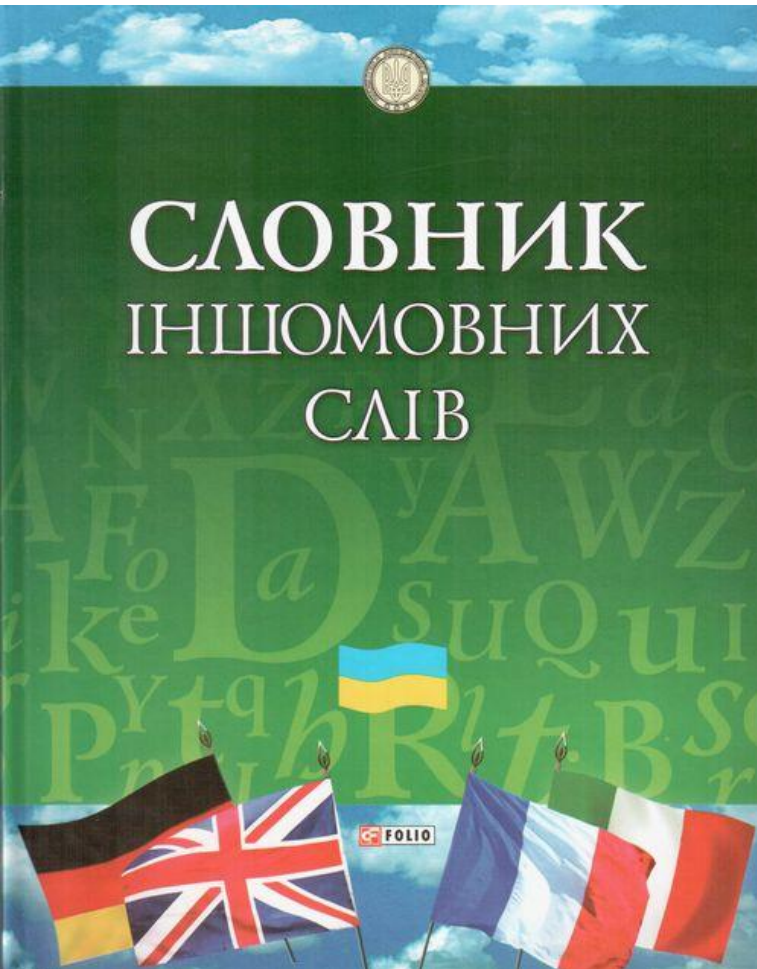

ОРФОЕПІЧНІ СЛОВНИКИ

фіксують основні норми літературної вимови. Вимову, відмінну від написання, у словниках подано фонетичною транскрипцією. Такими в українській мові є словник-довідник "Українська літературна вимова і наголос" (1973, укладачі І. Вихованець, С.Єрмоленко, Н. Сологуб, Г.Щербатюк), "Орфоепічний словник" М.Погрібного (1984).

СЛОВНИКИ ІНШОМОВНИХ СЛІВ

подають пояснення слів, запозичених з інших мов. У цих словниках переважно зазначається джерело запозичення, тобто мова, з якої або через яку слово прийшло, та розкривається його значення. Найдосконалішим і найповнішим в українській лексикографії є "Словник іншомовних слів" за редакцією О. Мельничука (1974; вид. 2-е випр. 1 доп., 1986), що містить близько 25 тисяч слів.

ІСТОРИЧНІ СЛОВНИКИ

- це словники, в яких пояснюються слова, зафіксовані писемними пам'ятками.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ СЛОВНИКИ

подають стійкі сполучення слів. Вони можуть бути перекладні (двомовні) й тлумачні (одномовні). Найбільший інтерес становлять тлумачні фразеологічні словники, в яких кожна фразеологічна одиниця супроводжується тлумаченням. Першими такими словниками стали короткий "Фразеологічний словник" Н. Батюка (1966); "Словник українських ідіом" Г. Удовиченка (1968). Ґрунтовним виданням є "Фразеологічний словник української мови" (т. 1-2, 1984). Найповніше українська фразеологія представлена у двотомному "Фразеологічному словнику української мови" (1993), який охоплює близько 10 тисяч одиниць.

СЛОВНИК

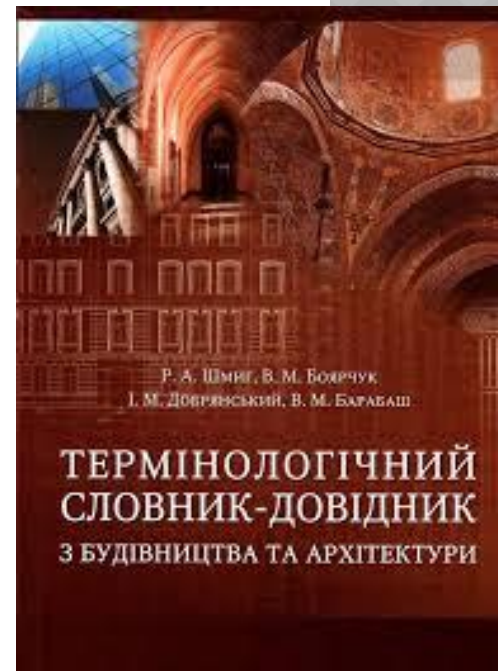
СУЧАСНИЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

фразеологічні звороти • тлумачення • приклади
фразеологізми-синоніми • фразеологізми-антоніми
етимологічні довідки

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ СЛОВНИКИ

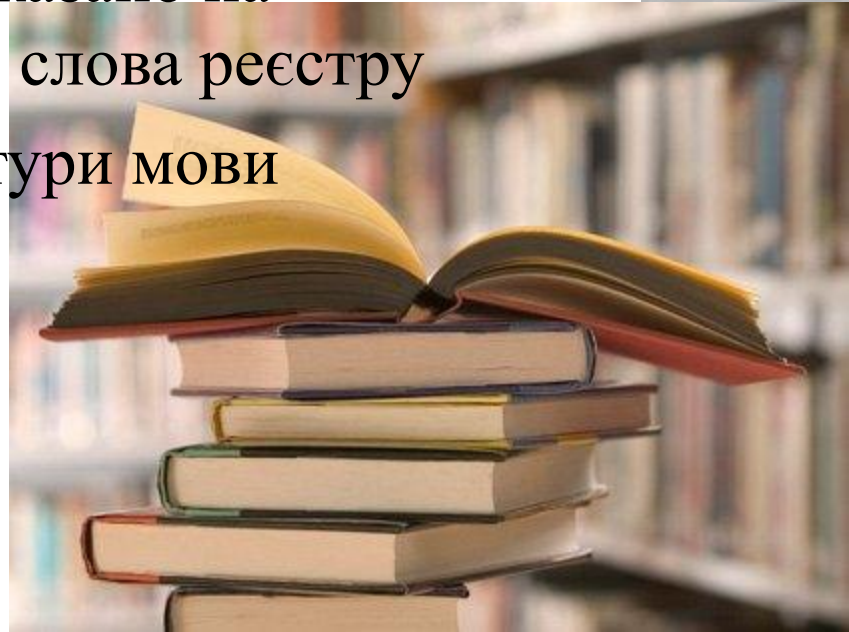
- різновид лінгвістичних словників, що подають значення термінів певної галузі знань. Українська мова має термінологічні словники з багатьох галузей: біології, медицини, математики, літературознавства, мовознавства, геології, спорту тощо. Ці словники є одномовними, двомовними чи багатомовними, наприклад: "Словник лінгвістичних термінів" Д. І. Ганича, С. Олійника (1985), "Словник гідронімів України" (А. П. Непокупний, О.С. Стрижак, 1979); "Російсько-український словник наукової термінології. Суспільні науки" (1994)" "Російсько - українсько-англійський словник правничої термінології. Труднощі терміновживання" (1994).

ІНШІ ТИПИ СЛОВНИКІВ:

- ⊙ 1. Діалектні словники
- ⊙ 2. Словники мови письменників
- ⊙ 3. Словники власних імен, прізвищ
- ⊙ 4. Морфемні словники
- ⊙ 5. Частотні словники, в яких вказано на частотність вживання кожного слова реєстру
- ⊙ 6. Словники-довідники з культури мови

Користуючись словником, ви підвищите свою фахову культуру мовлення, зокрема оволодієте правилами правопису, вимови, наголошення, семантично точно і стилістично доречно виберете слово з граматично й стилістично правильною його сполучуваністю. Адже до порушення норм може призвести змішування близьких за сферою вжитку, але не цілком семантично тотожних слів, які, звичайно, розрізняються своїми синтаксичними зв'язками (синонімів), близьких за формою і сферою вживання, проте різних за творенням і змістом слів (паронімів), уживання в певній мовній ситуації слів чи словосполучень іншого функціонального стилю, нерозуміння лексичного значення слів тощо. Саме ці проблеми можна вирішити за допомоги словників.

Використовуючи різноманітні словники, людина може не тільки орієнтуватися в наукових та технічних спеціалізованих термінах, але за допомогою словників слів-синонімів збагачувати свою мову, робити її більш досконалою та цікавою для сприймання.

ДОПОВІДЬ ЗАКІНЧЕНО!

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

